

Доценко І.О.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Хмельницький національний університет, м. Хмельницький

АНАЛІТИКО-МЕТОДИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Проблема вибору методології дослідження фінансово-економічної безпеки підприємств є предметом уваги не лише фінансової наукової думки, а й окремих філософських досліджень. Однак, розробити універсальний метод пізнання будь-якого конкретного явища є неможливим, бо використані методи для подолання певної фінансово-економічної проблеми можуть бути непридатними для вирішення іншої. Тому кожен застосований метод повинен бути адекватним до виду та глибини існуючої проблеми. Складність пізнавального процесу і динамічний розвиток фінансово-економічного середовища функціонування підприємства зумовлюють необхідність пошуку новітніх методів дослідження.

У процесі наукового дослідження фінансово-економічної безпеки підприємства доцільно використовувати методологічний принцип єдності теорії та практики. Як стверджують науковці, теорія без практики є абстрактною, а практика без теорії – стихійною та такою, яка не має доцільності та цілеспрямованості [123]. Практика у дослідженні фінансово-економічної безпеки підприємства полягає у забезпеченні такої фінансово-економічної діяльності та прийнятті конкретних фінансових рішень, за допомогою яких досягається результат (може відображатися у часткових або інтегральних показниках фінансово-економічної безпеки підприємства). Теорія ж повинна відображати об'єктивну реальність та дійсність у її взаємозв'язку із часовими складовими у минулому, теперішньому і майбутньому, виявляти тенденції, напрями її розвитку. Формування напрямів та інструментів досягнення фінансово-економічної безпеки підприємства, пошук форм забезпечення оптимального її рівня, уміння оперувати методами та прийомами пізнання, нормами, а також синтез знань про фінансово-економічну безпеку визначає теорію фінансово-економічної безпеки підприємства. Практика у методології пізнання фінансово-економічної безпеки полягає у проведенні експерименту, що проявиться у формі запровадження теоретичних здобутків наукового дослідження у практику функціонування конкретних підприємств регіону, галузі, масштабу діяльності [123].

Процес пізнання неможливий без формування певного концептуального підходу в межах визначеної методології та є базисом для проведення наукового дослідження. Проте методологія дослідження фінансово-економічної безпеки підприємства повинна ґрунтуватись на тому, що майже неможливо запропонувати унікальну методологію пізнання певного об'єкта. Це пов'язано із тим, що фінансово-економічна безпека підприємства має водночас стандартні та унікальні характеристики. Отже, на практиці методологія наукового

дослідження фінансово-економічної безпеки підприємства повинна використовувати як загальні та специфічні методи дослідження.

Запропонований спектр методів дослідження фінансово-економічної безпеки підприємства згруповано за двома напрямками – загальнонаукові (використовуються для дослідження багатьох наук) та конкретно-економічні методи наукового пізнання (властиві для дослідження лише економічних процесів).

Вважаємо, що сукупність методів, що доцільно застосовувати щодо дослідження фінансово-економічної безпеки підприємства, можна згрупувати за такими напрямками:

- історико-аналітичний, теоретичного та логічного узагальнення, аналізу та синтезу, класифікації абстрагування – при удосконаленні категоріального апарату фінансово-економічної безпеки підприємства, вивченні еволюційних аспектів формування їх фінансово-економічної безпеки, дослідженні внутрішньої її побудови, в процесі виявлення сукупності зовнішніх і внутрішніх загроз фінансово-економічній безпеці підприємства; а також при дослідженні механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства;

- індукції та дедукції – в процесі розвитку теоретичних основ фінансово-економічної безпеки підприємства та її взаємозв'язку із фінансовою та економічною безпекою держави;

- системно-структурний аналіз – при опрацюванні методологічних засад наукового пізнання фінансово-економічної безпеки підприємства та обґрунтуванні теоретико-методологічних аспектів забезпечення необхідного рівня фінансової безпеки;

- аналогії, систематизації, теоретичного узагальнення – при подальшому розвитку теоретичних основ оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємства;

- оцінювання, статистичного аналізу, табличний, групування, кількісно-якісний аналіз, спостереження, порівняння, формалізації – для оцінювання рівня та тенденцій фінансово-економічної безпеки підприємства та держави загалом; для інтегрального аналізу стану фінансово-економічної безпеки підприємства;

- математичного моделювання, факторний аналіз, функціональний аналіз, альтернативного аналізу – при дослідженні кількісного впливу загроз на рівень фінансово-економічної безпеки підприємства; встановленні взаємозв'язків між факторною та результативною ознакою; для оцінювання ризиків як інструмента управління фінансово-економічною безпекою підприємства; при розробці моделі ефективності управління фінансово-економічною безпекою підприємства;

- узагальнення, мозкового штурму – для розробки пропозицій із удосконалення методики оцінювання фінансово-економічної безпеки підприємства; при обґрунтуванні основ фінансової політики держави в частині забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств в Україні; в процесі концептуалізації фінансово-економічної безпеки підприємства та обґрунтуванні її новітньої парадигми, а також ідентифікації стратегічних пріоритетних напрямів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.

Система фінансово-економічної безпеки підприємства є динамічною із наявністю горизонтальних і вертикальних взаємозв'язків, а тому її дослідження актуалізується такими аспектами: по-перше, подальший розвиток фінансово-економічної безпеки підприємства вимагає розглядати її як єдине ціле; по-друге, системний підхід до наукового пізнання фінансово-економічної безпеки підприємства повинен враховувати, що сукупний вплив її елементів може сприяти формуванню потужних можливостей позитивного синергетичного ефекту як на фінансову безпеку держави загалом, так на національну економіку. Разом з тим, нестійкість системи фінансово-економічної безпеки підприємства може бути пов'язана із такими релевантними факторами, як мультикомпонентність, асиметричність інформації, нелінійність зв'язків між окремими компонентами, залежність структурних складових системи від впливу зовнішніх негативних чинників.

Вважаємо, що вдосконалення концептуальних підходів до наукового пізнання теорії фінансово-економічної безпеки підприємства полягає у застосуванні системної та комунікативної парадигми, з урахуванням синергетичного ефекту досліджуваного явища на основі теоретичних підходів теорії систем, управління, інформації, математичного моделювання, які є підґрунтям для розробки багатоваріантних підходів щодо вирішення актуальних проблем теорії фінансово-економічної безпеки підприємства.

Отже, побудова методології наукового пізнання фінансово-економічної безпеки підприємства на основі зазначених методологічних підходів може сприяти формуванню реальної оцінки новітніх напрямів формування фінансово-економічної безпеки підприємства, ідентифікації слабких місць та ризиків їх реалізації в умовах існуючих макроекономічних і мікроекономічних загроз, а також обґрунтування ефективних напрямів зростання рівня фінансово-економічної безпеки. Вважаємо, що застосування таких наукових підходів до дослідження фінансово-економічної безпеки підприємства сприятиме й підвищенню якості застосування математичного інструментарію у фінансовій науці, детальнішому дослідженню базових моделей функціонування фінансів підприємства, накопиченню емпіричних даних. Водночас, ідеї комунікативної парадигми в управлінні фінансово-економічною безпекою підприємства привертають увагу до потреби у запровадженні нових моделей управління на макроекономічному рівні, що здатні привести до підвищення рівня ефективності взаємозв'язків між макроекономічним та мікроекономічним рівнями фінансово-економічної безпеки підприємства, і, як результат, підвищити рівень такої фінансово-економічної безпеки.

Список використаних джерел

1. Методологія наукової діяльності: навч. посіб. Вид. 2-ге, допов. / Д. В. Чернілевський та ін. ; за ред. проф. Д. В. Чернілевського. Вінниця: Вид-во АМСКП, 2010. 484 с.